

اگر سکه نبود ...

گزارشی از کارگاه ضرب سکه

محمد نوروزی

کارشناس موزه‌داری، موزه‌دار مؤسسه کتابخانه و موزه ملی ملک

آن‌ها این کار را انجام دادند، یک بار دیگر مبادله آب‌نیات‌ها و شکلات‌ها را آغاز می‌کنیم اما این بار آن‌ها را با سکه‌های ساخته شده از گل مبادله می‌کنیم. در انتها، سکه‌های کودکان را روی یک صفحه مقوایی می‌چینیم و نمایشگاهی کوچک از آن‌ها را ترتیب می‌دهیم.

هدف از این بخش، درک سهولت تجارت پس از اختراع سکه و دلیل جایگزین شدن مبادله کالا با سکه به جای کالا با کالا است. تمامی این دو مرحله باید پیش از بازدید از سکه‌ها و خارج از نمایشگاه دائمی سکه باشد؛ زیرا هدف ما تحریک خلاقیت و قوه تخیل کودکان است و ممکن است با دیدن سکه‌ها، خلاقیت آن‌ها کمی محدود شود. گذشته از این، طی کردن این مراحل بدون تماشای سکه‌های قدیمی حس کنجکاوی آن‌ها را برای تماشای سکه‌های قدیمی و مقایسه آن‌ها با سکه‌های دست‌ساز خودشان بیشتر برمی‌انگیزد.

بازسازی گذشته: دارالضرب مبارکه موزه ملک

پس از درک ضرورت پول و سکه، وارد سالن نمایش دائمی سکه‌های موزه ملک می‌شویم و بار دیگر و با نگاهی موشکافانه آن‌ها را بررسی می‌کنیم. در اینجا می‌توانیم سکه‌های گلی کودکان را هم در کنار سکه‌های تاریخی قرار بدهیم و از آن‌ها بخواهیم نقاط مشترک بین سکه‌های خودشان و سکه‌های قدیمی را بیابند. نقاط مشترک شامل مواردی از قبیل شکل دایره‌ای، تصاویر انسان یا حیوان است که می‌تواند به تحلیل نقوش روی سکه‌ها و نمادها بسیار کمک کند. پس از طی این مرحله، پرسش اصلی را مطرح می‌کنیم:

این سکه‌ها چطور ساخته شده‌اند؟

در عصر فناوری و ارتباط نزدیک کودکان با ماشین‌آلات جدید می‌توان پاسخ‌های خوبی برای چگونگی ساخته شدن سکه‌های امروزی گرفت اما قبل از اختراع این ماشین‌ها، اولین سکه‌ها چگونه و به کمک چه ابزاری ساخته شده‌اند؟

معمولاً به این سؤال پاسخ‌هایی از قبیل داده می‌شود: «باید با وسیله‌ای بکوبیم». می‌پرسیم: چه چیزی را بکوبیم و برای این کار از چه وسیله‌ای استفاده کنیم؟

در جریان پرسش و پاسخ با کودکان، ابزارهای متناسب با پاسخ‌ها نشان داده می‌شود؛ مانند پتک یا چکش برای ضربه

این کارگاه برای کودکان پیش‌دبستانی تا سال اول ابتدایی طراحی شده و البته با کمی تغییر برای بزرگسالان هم قابل اجراست. در این کارگاه، از روش حذف یا بازگشت به عقب استفاده می‌کنیم. در این روش، ابتدا پدیده‌ای را که در زندگی روزمره با آن سروکار داریم و به دلیل حجم عظیم و گستردگی آن، از پیشینه‌اش بی‌اطلاع یا نسبت به آن بی‌توجهیم، حذف می‌کنیم تا ببینیم در زندگی روزمره با چه مشکلاتی مواجه می‌شویم. مثلاً این بازی را با چنین پرسش‌هایی از کودکان آغاز می‌کنیم:

- بچه‌ها، به نظر شما اگر الان خودروها یا هواپیماها نبودند، ما باید چه می‌کردیم؟

- اگر یک روز صبح بیدار شوید و ببینید برق قطع است، چه می‌کنید؟

- ...

پرسشی که برای این کارگاه مطرح می‌شود، این است: بچه‌ها، فرض کنید یک روز خیلی گرسنه‌اید و در خانه هم چیزی برای خوردن ندارید؛ چه می‌کنید؟

با هدایت راهنما پاسخ‌های پراکنده کودکان به سمت خریدن خوراکی و ... هدایت می‌شود. گاهی می‌توان کودکان را وارد بازی مبادله کالا به کالا کرد؛ برای مثال، چند شکلات و آب‌نیات را در مقابل کودکان گذاشت و از آنان خواست که آن‌ها را بخرند اما از هیچ شکل پول مانند سکه یا اسکناس نمی‌توانند استفاده کنند. راهنما در این مرحله، کودکان را به سمت تبادل وسایل شخصی مانند سنجاق سر، مداد و کفش با خوراکی‌ها هدایت می‌کند و حتی می‌تواند چیزهایی را که از بچه‌ها در مقابل آب‌نیات‌ها و شکلات‌ها گرفته است نیز با کسانی که علاقه‌مندند مبادله کند. هدف از این بازی، بازسازی شرایط اقتصادی پیش از اختراع سکه است. در این مرحله، راهنما می‌تواند با چند پرسش و پاسخ این‌گونه خرید و فروش را با همراهی کودکان به نقد بکشد و ذهن آن‌ها را برای ورود به دوران اختراع سکه آماده کند.

دست‌ها و ذهن‌های خلاق: کار ما سکه است!

در این مرحله، به هر کدام از کودکان قطعه‌ای گل سفالگری می‌دهیم و از آن‌ها می‌خواهیم که هر کس به هر شکل و اندازه‌ای که دوست دارد، برای خود سکه‌ای بسازد. پس از آنکه

زندگی صنعتی، آن هم به شکل محدود، ارتباط برقرار می‌کنند. سرعت روزافزون این زندگی و تلاش غیرمنطقی برای استفاده بیشتر از حد از محصولات آن باعث شده است که افراد کمتر به رابطه علت و معلولی محصولات و چرایی و چگونگی ایجاد آن‌ها بیندیشند. از طرفی، زندگی محدود آپارتمانی و شهرنشینی و در دسترس بودن کالاهای حاضر و آماده مانع رشد دست‌ورزی و علاقه‌مندی به کارهای دستی شده است. جذابیت کارگاه ضرب سکه این است که نگاه مخاطب را تا حدودی نسبت به یکی از این دستاوردهای زندگی شهری، یعنی سکه یا پول، تغییر می‌دهد. او با پی بردن به پیشینه سکه و روش ساخت آن و تأثیر بزرگی که در اقتصاد جهان باستان می‌گذارد، نگاهش از روزمرگی جدا می‌شود. این مسئله وی را از قالب موجودی دست‌وپا بسته در مقابل یکی از پدیده‌های نهاد اقتصاد، یعنی پول، خارج می‌کند و توجهش را به بار معنوی اشیا به‌عنوان دستاورد زندگی فرهنگی بشر معطوف می‌سازد.

وسایل موردنیاز

- گل سفالگری
- ابزار و وسایلی برای کندن یا تراشیدن گل و ایجاد نقوش و طرح بر روی آن
- انواع شکلات و آب‌نبات و تنقلات برای نشان دادن تبادل کالا با کالا
- چکش یا پتک ۱/۵ تا ۲ کیلوپی
- سکه فولادی
- ورقه سرب به قطر ۲ میلی‌متر
- قیچی ورق‌بر
- یک قطعه چوب ضخیم
- یک جفت دستکش نخی
- چند عدد سکه ماشینی (سکه‌های روز).

زدن به سکه‌ها برای انتقال نقوش و قطعات دایره شکل سرب دو میلی‌متری.

بعد از مشاهده ابزار به ارتباط بین آن‌ها می‌رسیم. بین این ابزارها چه ارتباطی وجود دارد؟ مخاطبان به‌طور غیرمستقیم این رابطه را کشف می‌کنند و روش ضرب سکه را حدس می‌زنند. پس از باز شدن این گره و ضرب یک سکه، به مقایسه آن با سکه‌های ماشینی می‌پردازیم. البته بهتر است عبارت «سکه‌های دستی» نیز به شکلی با همکاری مخاطبان کشف شود. در انتها با توجه به امکانات، هر یک از مخاطبان یک سکه ضرب می‌کند و آن را به یادگار با خود می‌برد.

واژه‌های مرتبط که در این کارگاه بچه‌ها با آن‌ها آشنا می‌شوند:

- امین‌الضرب: پیمانکاری که امتیاز ضرب سکه را می‌گیرد؛

- ضرب: کسی که برای ضرب سکه با چکش و یا پتک ضربه وارد می‌کند؛

- قرص: کسی که طلا یا نقره را به شکل قرص (دایره شکل) می‌برد؛

- ضرب‌خانه: کارگاهی که در آن چندین ضرب مشغول ضرب و تولید سکه‌اند؛

- دارالضرب: شهری که ضرب‌خانه داشته باشد.

دستاورد این کارگاه

تجربه ضرب سکه در موزه توجه کودکان را به خود جلب می‌کند. در مرحله اول، فضای موزه را از حالت خشک و بی‌روح با ویتترین‌ها و آثاری که به سختی می‌تواند ببینند و یا زیرنویس آن‌ها را بخوانند، درمی‌آورد. کودکان از مقایسه نقش منتقل شده روی سکه با تصویر سر سکه و مشاهده شباهت آن‌ها لذت می‌برند. همین‌طور، تجربه ساخت یک سکه به دست خودشان تجربه‌ای ناب و متفاوت است و برایشان این سؤال وجود دارد که آیا می‌توانند با این سکه از موزه خارج شوند و خرید کنند یا نه. شهروندان امروزی، اعم از کودکان و نوجوانان و بزرگسالان، به دلیل گسترش زندگی ماشینی تنها با محصول نهایی این

جذابیت کارگاه ضرب سکه این است که نگاه مخاطب را تا حدودی نسبت به یکی از دستاوردهای زندگی شهری، یعنی سکه یا پول، تغییر می‌دهد. او با پی بردن به پیشینه سکه و روش ساخت آن و تأثیر بزرگی که در اقتصاد جهان باستان می‌گذارد، نگاهش از روزمرگی جدا می‌شود